

1915 Olaylarının 100. Yılında Türk Basını: Bir Metafor Çözümleme Çalışması

*Turkish Press On The 100th Anniversary Of The 1915 Events: A Metaphor
Analysis Study*

Bilge Merve KARADAĞ*

* Doktora Öğrencisi, İstanbul, Türkiye.

Orcid id: 0000-0002-4792-2876

Sorumlu Yazar / Corresponding Author:

Bilge Merve Karadağ, İstanbul
Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı,
İstanbul, Türkiye.

E-posta / E-mail:
blgkaradaga@gmail.com

Geliş Tarihi / Received Date:
3 Eylül 2023

Kabul Tarihi / Accepted Date:
7 Kasım 2023

Araştırma Makalesi / Research Article

Atf / Citation:
Bilge Merve Karadağ, "1915 Olaylarının
100. Yılında Türk Basını: Bir Metafor
Çözümleme Çalışması", *Türk Dünyası
Araştırmaları* 136, Sayı 268 (2024):
99-124.

doi: 10.55773/tda.1354686

Bu makale Creative Commons BY-NC-SA
2.0 tarafından lisanslanmıştır. /
This article is licensed under a Creative
Commons BY-NC-SA 2.0.

Öz

Bu çalışma, 24 Nisan 2015 tarihinde Türkiye’de yayımlanan basılı ulusal gazetelerde 1915 olayları ve Ermeni iddialarına ilişkin kullanılan söylemi ve metaforları karşılaştırmalı incelemektedir. Bu bağlamda Ermeni iddiaları ve tehcir etrafında gelişen olayların metaforik olarak nasıl kavramsallaştırıldığı ve bu kavram etrafında şekillenen söylemlerin ulusal basında kullanımları araştırılmıştır. Çalışmada ana veri kaynağı olarak 2015 yılının 24 Nisan tarihinde yayımlanan Posta, Hürriyet, Sözcü ve HaberTürk gazeteleri derlem olarak kullanılmıştır. İncelemede metaforlar, Metafor Tespit Yöntemi vastasıyla tespit edilmiştir. Belirlenen metaforlar, tarihi, sosyal ve politik bir olgu olarak “tehcir”e dair kavramların Türkçede nasıl kavramsallaştığına ve bu kavramın içeriğinin farklı yönlerine dair bilgi vermektedir. Metaforların tespitinin yanı sıra ayrıca bir söylem takibi de yapılmıştır. İncelemede düğüm sözcük olarak “1915”, “soykırım”, “Ermeni”, “tehcir”, “sorun”, “diaspora” ve “mesele” kelimeleri seçilmiş ve bunların yer aldığı metinler daha büyük metaforik yapılar açısından tedkik edilmiştir. Metafor, dilden ziyade bir düşünce ve akıl yürütme meselesi olarak ve gerçekliğin inşası ve yorumlanması için bilişsel bir araç olarak görüldüğünden, basında yer alan söylem metaforlarının incelenmesi, o günlerin sosyal ve politik gerçekliğinin belirli kesimlerin zihninde nasıl kavramsallaştırıldığını ve nasıl aktarıldığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Metafor Çözümlemesi, Söylem Analizi, 1915 Olayları, Ermeni Tehciri, Ermeni İddiaları.*

Abstract

This study comparatively analyzes the discourse and metaphors used in the national newspapers published and printed in Türkiye on 24th of April 2015 regarding the 1915 and Armenian allegations. In this context, how the Armenian claims and the events surrounding the deportation are conceptualized metaphorically and the use of the discourses constructed around this concept in the national press have been investigated. In the study, Posta, Hürriyet, Sözcü and HaberTürk newspapers, which were published on April 24,

2015, were used as corpus. In the study, metaphors were identified through the Metaphor Detection Method. The identified metaphors provide information on how the concepts of "tehcir" as a historical, social and political phenomenon are conceptualized in Turkish and the different aspects of the content of this concept. In addition to the identification of metaphors, a discourse analysis was also done. For this research "1915", "soykırım", "Ermeni", "tehcir", "sorun", "diaspora" ve "mesele" were selected as node-words and the texts in which they were present were examined in search of larger metaphorical structures.

Keywords: Metaphor Analysis, Discourse Analysis, 1915 Events, Armenian Deportation, Armenian Allegations.

Giriş

İnsanlık tarihinde, her türlü oluşumun devlete ya da iktidara sahip olan kesime yönelik bir sorumluluğu ve hizmeti bulunmaktadır. Geleneksel medya diye isimlendirilen dönem ve sonrasında yeni medya türleri de devletlerin ve ideolojilerin hizmetinde bulunmaktadır. Toplum mühendisliği olarak tanımlanan doğrudan ve dolaylı eylemlerin -algı operasyonları- tümü birer denetim ve rıza mekanizması dâhilinde gerçekleşmektedir. Chomsky'nin "Medya toplumsal bir amaca hizmet etmekte, insanların zihinlerini, hükümetlerine ve daha genel kapsamda toplumsal, ekonomik ve politik düzenin düzenlemelelerine erdemli bir bağlılık gösterecek biçimde eğitmektir"¹ cümlesi medya türü ne olursa olsun halkın üzerindeki etkilerini özetlemektedir. Dolayısıyla medya tarafından üretilen içeriklerin niteliği ve niceliği haberin ya da konunun kendisinden daha önemli olarak öne çıkmaktadır.

Söylemlerin ortaya çıkışında toplumsal bilgi birikimi, değer yargıları ve ideolojilerin etkisi göz ardı edilemez. Söylemler, bireylerin zihinsel işleyişini ortaya koymaktadır ve bu işleyiş salt kişiye özgün, dış etkenlerden izole bir biçimde gelişmemektedir. Söylemin salt bireysel duygu ve düşüncelerin dilde ifade edilmesi durumu olmayıp toplumsal bilgi birikiminin, değer yargılarının, ideolojilerin temsilcisi ve yeniden üreticisi olduğu Van Dijk tarafından belirtilmektedir.² Dolayısıyla "Söylem, hem ideolojilerden beslenir ve ideolojilere göre şekillenir, hem de ideolojilerimizi belirler ya da değiştirir."³ Van Dijk'in söyleme dair bu bakış açısını etkileyen isim Foucault olmuştur. Fransız sosyal teorisyen ve filozof olan Foucault, söylem analizinde belirli bir kültür ortamında geleneksel konuşma ve yazma pratiklerinin politik ve ideolojik yapılara nasıl hizmet ettiğini belirlemeye çalışmaktadır. Eleştirel dilbilim ve eleştirel söylem analizi gibi alanlarda çalışmalarını sürdüren araştırmacılar⁴, Foucault'nun eserleri sonrasında söylemi toplumsal olarak konumlandırılmış, kurumsal olarak düzenlenmiş ve gerçeklik inşa etme kapasitesi olan bir dil pratiği olarak tanımlamışlardır.⁵ Söylem kavramına dair bu bakış açısı günümüz tek-

¹ Noam Chomsky, *Medya Gerçeği* (İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık, 1999), 27.

² Teun van Dijk, "Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım", içinde *Söylem ve İdeoloji*, Haz. Barış Çoban ve Zeynep Özarıslan (İstanbul: Su Yayınları, 2003), 13.

³ Van Dijk, "Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım", 111.

⁴ Norman Fairclough ve Ruth Wodak, "Critical discourse analysis", *Discourse as social interaction* ed. N. Fairclough (London: Sage, 1997).

⁵ Teun van Dijk, *Discourse and Power* (Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008).

nolojisine, güç eksenlerine ve mevcut araştırma konusuna en uygun tanım olmaktadır. Hodges, belli bir toplumda söylemin nasıl oluşup güçlendiğini “bir sorunun belirli temsilleri, kesişen söz eylemlerin birikerek arkalarında bıraktıkları izler sayesinde yeterli bir durağanlığa sahip olup gerçekliğe dönüşmektedir. Başka bir deyişle, gerçeklikle ilgili izole iddiaların veya temsillerin daha büyük anlatılara ve paylaşılan kültürel anlayışlara dönüşmesi birbirine bağlı bir dizi söylem yoluyla oluşmaktadır”⁶ yorumuyla belirtmektedir. Yani bir kişi tarafından ifade edilen söylem başka bireyler tarafından da benimsendiğinde, zamanla zihinlere yerleştiğinde ve güçlü bir sese dönüştüğünde kültürel anlayışa da dönüşmektedir. Burada planlı ya da plansız üretilen söylemlerin günümüzde ne kadar etkili olabileceği de göz ardı edilmemelidir. Tablo 1’de Posta, Hürriyet, Sözcü, Sabah ve Haber Türk gazetelerinin belirlenen tarihteki tirajları gösterilmiştir.

Tablo 1:

24 Nisan 2015 yılında Posta, Hürriyet, Sözcü, Sabah ve HaberTürk gazetelerinin tirajı.

Gazete	Tiraj
Posta	363.422
Hürriyet	361.814
Sözcü	329.094
Sabah	308.526
HaberTürk	231.123

Kaynak: <http://app.speedmedya.com/Report/ReportDetail?ReportCode=110>

Anlam oldukça soyut bir kavramdır ve dilsel ifadeler temel anlamdan imgesel anlama doğru devam eden bir yapıya sahiptir. Anlam türlerinden biri olan metaforlar, geniş bir söylemsel pratiğin parçasıdır. Metafor üretimi ve kullanımı, bir gerçekliğin inşası, bilişsel bir olgunun dilde ve kültürde somutlaştırılmasıdır. Kökeni Grekçede “metaherein” olan metafor tam anlamıyla bir yerden başka bir yere taşıma, aktarma anlamına gelmektedir⁷. Kısaca bir kavramsal alanın başka bir kavramsal alanla karşılaşması durumu, yani A, B’dir kodlamasıdır. Dilbilim Sözlüğü’nde metafor terimi eğretilene olarak madde başı yapılmış ve “aralarında eşdeğerlik ilişkisi kurulan anlamlı öğelerden birini, öteki yerine kullanma sonucu oluşan değişmece türü” olarak tanımlanmaktadır.⁸ Türkçe alan yazında metafor terimine karşılık olarak genellikle aktarma, istiare/eğretilene terimleri kullanılmıştır. Doğan Günay⁹ ve

⁶ Adam Hodges, “The politics of recontextualization: discursive competition over claims of Iranian involvement in Iraq”, *Discourse & Society* 19, no. 4 (2008), 500.

⁷ Bahadır Kılcan, *Metafor ve Eğitimde Metaforik Çalışmalar İçin Bir Uygulama Rehberi* (İstanbul: Pegem Akademi, 2017), 7.

⁸ Kamile İmer, Ahmet Kocaman ve Sumru Özsoy, *Dilbilim Sözlüğü* (İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2011), 112.

⁹ Doğan Günay, *Dil ve İletişim* (İstanbul: Multilingual, 2004), 212.

Berke Vardar metafor için eğretileme¹⁰; Doğan Aksan¹¹, Mehmet Aydın¹², Hül-ya Arslan Erol¹³ ise Türkçede Aktarmalar başlığı altında, deyim aktarmaları şeklinde incelemiştir.

Bu çalışmada Posta, Hürriyet, Sözcü, Sabah ve Haber Türk olmak üzere yazılı basında en yüksek tiraja sahip ilk beş gazetenin 24 Nisan 2015 nüshaları örneklem olarak seçilmiştir. Çalışmanın bütünü temel alındığında, makalenin özünde aşağıdaki araştırma soruları yer almaktadır:

- Posta, Hürriyet, Sözcü, Sabah ve Haber Türk gazetelerinde, tehcirin 100. Yılında söylem inşası nasıldır?
- Posta, Hürriyet, Sözcü, Sabah ve Haber Türk gazetelerinde, tehcirin 100. yılında konuya ilişkin ne tür metaforik dilsel ifadeler kullanılmıştır?
- Bu metaforik dilsel ifadeler vasıtasıyla tehcir, 1915 olayları/tartışmaları, Ermeni iddiaları hedef alanları hangi kaynak alanların kavramsallaştırılmasında kullanılmıştır?

Kökenini Lakoff ve Johnson'ın *Metaphors We Live By* eserinden alan çağdaş Kavramsal Metafor Teorisi, politik söylemin özünü ortaya çıkarmak ve önemini belirlemek için değerli kaynaklar sağlamaktadır. Metafor, dilden ziyade bir düşünce ve akıl yürütme meselesi olarak ve gerçekliğin inşası ve yorumlanması için bilişsel bir araç olarak görüldüğünden, basında yer alan söylem metaforlarının analizi, o günlerin sosyal ve politik gerçekliğinin belirli kesimlerin zihninde nasıl kavramsallaştırıldığını ve nasıl aktarıldığını ortaya koymaktadır.

Aristoteles devrine kadar uzanan metafor kavramı, yüzyıllar boyunca çeşitli bilim adamları tarafından çok farklı açılardan ele alınmıştır. Bununla birlikte, mevcut metafor araştırmaları için, özellikle bilişsel bakış açısı en etkili yaklaşım olarak öne çıkmaktadır ve güncel metafor çalışmalarını şekillendirmektedir. Kabaca 1980'den başlayarak, yalnızca dekoratif ya da retorik bir dil aracı olan metafor kavramıyla taban tabana zıt olan bilişsel metafor kuramı geliştirilmiştir. Metaforu bir süsleme aracı, bilinçsiz, otomatik ve hem gündelik dilde hem de düşüncede yaygın olan dilsel bir oluşum olarak gören ilk tanımlamalara rağmen, artık metafor bilişsel bir terim, zihinsel bir üretim olarak kabul edilmektedir. Metafora yönelik yeni yaklaşımlar bunların dilsel biçimini ve bunların retorik işlevlerini vurgulamaya önem vermektedir.

Metaforların basit bir benzetmeden ziyade zihinsel, algısal, bilişsel birer yapı olduklarına dikkat edilmelidir. Lakoff ve Johnson, "*Metaforlar- Hayat, Anlam ve Dil*" (Metaphors We Live By) isimli eserlerinde metaforun bu özelliğine vurgu yapmaktadır.¹⁴ Onlara göre de metafor sadece dilsel, dilbilimsel bir

¹⁰ Berke Vardar, *Dilbilim Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Multilingual 2002), 89.

¹¹ Doğan Aksan, *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi* (Ankara: Engin Yayınları, 2006), 113.

¹² Mehmet Aydın, *Dil bilim El Kitabı* (İstanbul: 3F yayınevi, 2007), 88.

¹³ Hül-ya Arslan Erol, *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişimleri* (Ankara: TDK, 2008), 50.

¹⁴ George Lakoff ve Mark Johnson, *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*, çev. Gökhan Yavuz Demir (İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005).

oluşum değil, gündelik yaşamda insanların düşünce ve eylemlerini yönlendiren kavramsal sistemin temelini oluşturan yapı taşıdır.¹⁵ Düşünce ve dili şekillendiren metaforlar, bir gerçeklik yaratmaktadır. Bunlar hem bir söylemin içine doğmakta hem de söylemler yaratmaktadır. Çeşitli ideolojiler tarafından tekrarlanan söylem yapısının sistematik bir şekilde nasıl okunabileceğine ilişkin veriler sağlayan metaforlar, bilinçaltına göndermeler yapan unsurlardır.¹⁶ Metaforları bir derlem içerisinde incelemek, metaforun kavramsal seviyesini ve altta yatan ideoloji ile olan ilişkisinin anlaşılmasını mümkün kılmaktadır.¹⁷

Kavramsal Metafor Teorisi, aslen uzun bir geçmişe dayanmaktadır. Bu teoride metafor, sadece dilde bir süs aracı olarak değil, yapılandırma, yeniden yapılandırma ve hatta gerçekliği yaratma için kavramsal bir araç olarak kabul edilmekte ve yüzyıllarca süren bilimsel araştırmalara dayanmaktadır. Kövecses Kavramsal Metafor Teorisinde, dilsel metaforlar, yani metaforik olarak kullanılan dilsel ifadeler ile kavramsal metaforlar, yani dünyanın çeşitli yönleri hakkında düşünmek için günlük yaşamımızda güvendiğimiz belirli kavramsal kalıplar arasında bir ayrım olduğuna dikkati çekmektedir.¹⁸ Örneğin, hayat bir yolculuktur gibi metaforlar aslında hayat hakkında düşünme şeklimizi yönetebilmektedir. Ulaşmak istediğimiz hedefleri belirleyebiliriz, bu hedeflere ulaşmak için elimizden gelenin en iyisini yaparız, yolculuk için dikkatli planlar yapabiliriz, hazırlanabiliriz. Yol boyunca engellerle yüzleşmek için kendimizi, birden fazla yol arasından seçim yapma şeklinde alternatif planlar çizebiliriz, belirli yolları diğerlerine tercih edebiliriz. Bu ve buna benzer fikirler akla getirildiğinde hayat aslında bir 'yolculuk' kavramsal metaforu olarak düşünülmektedir ve sonuç olarak, yolculukların dili yaşam hakkında konuşmak için de kullanabilmektedir. Bir alan hakkında ifadeler üretirken başka bir alan hakkında düşündüğümüz fikri aslında birkaç farklı anlama gelmektedir. Bir anlamda, daha önce tanımlandığı gibi, insanlar yaşam gibi bir alanı nasıl kavradıkları konusunda belirli bir kavramsal metafor tarafından yönlendirilebilirler. Verilen bir kavramsal metaforunda, yolculuk gibi belirli bir alanın bazı çıkarımları kavramsal bir metaforunda kullanılabilir ve bu çıkarımlar, onun hakkında akıl yürütülmesinde diğer alana (yaşam gibi) uygulanabilmektedir. Son olarak, dilsel bir metafor üretme ve anlama sürecinde metaforun hem kaynak hem de hedef kavramı harekete geçirdiği anlamına da gelebilmektedir.

1. Teorik Çerçeve

Çalışmada 1915 olaylarına ilişkin kavramlaştırmalar bilişsel dilbilim bakışıyla ve Kavramsal Metafor Kuramı¹⁹ (KMK) çerçevesinde ele alınmakta-

¹⁵ George Lakoff ve Mark Johnson, *Metaphors We Live By* (Chicago: The University of Chicago Press, 1980), 3.

¹⁶ Jonathan Charteris-Black, *Corpus Approaches To Critical Metaphor Analysis* (UK: Palgrave Macmillan, 2004), 250.

¹⁷ Charteris-Black, *Corpus Approaches To Critical Metaphor Analysis*, 244.

¹⁸ Zoltán Kövecses, *Extended Conceptual Metaphor Theory* (Cambridge: Cambridge University Press 2020), 6.

¹⁹ Lakoff, George ve Mark Johnson. *Metaphors We Live By* (London: The University of Chicago, 1980).

dır. İncelenen derlemde metaforları tespit etmede kullanılan yöntem Metafor Tanımlama İşlemi'dir (MİP). Bu metinlerde geçen metaforları tanımlamamıza yardımcı olan bir kılavuzdur. Pragglejazz Group'un belirlediği Metaphor Identification Procedure (MIP)²⁰ dilsel metaforları belirlemek için araştırmalarda sıklıkla kullanılmaktadır. Buna göre bir metin üzerinde yapılması gereken işlemler:

- 1) Genel anlamı yakalamak amacıyla metinsel-söylemsel girdi okunmalıdır.
- 2) Metinsel-söylemsel yapıdaki dilsel birimler belirlenmelidir.
- 3) Metindeki her bir sözcüksel birim için, sözcüksel birimlerin bağlamdaki anlamları tespit edilmelidir. Sözcüksel birimlerin, metindeki bağlamsal anlam tarafından harekete geçirilen durumlar için bir varlık, davranış ya da ilişki olarak nasıl uygulandığı incelenmelidir. Sözcük birimlerden önce ve sonra hangi yapıların geldiği açıklanmaya çalışılmalıdır.
- 4) Metindeki her bir sözcüksel birim için, verilen bağlama göre diğer bağlamlarda daha temel, eşzamanlı (contemporary) anlam varsa bunlar belirlenmelidir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda temel anlam şunları gösterme eğiliminde olacaktır:

- i) Daha somut bir özellik gösterme (görme, duyma, hissetme, koklama ve tatma gibi alanları ve zihinde canlandırmayı daha kolay harekete geçirme).
- ii) Bedenle ilgili eylemleri içermek.
- iii) Daha kesin olma (belirsizlik içermeme).
- iv) Tarihsel olarak daha eski olma.
- v) Temel anlamlar sözcüksel birimin en sık kullanılan anlamı olmak zorunda değildir.
- 5) Eğer sözcüksel birimler diğer bağlamlarda verilen bağlama göre daha temel mevcut-eşzamanlı anlama sahipse, bağlamsal anlamın temel anlamla bir karşıtlık oluşturup oluşturmadığını belirlenmelidir.
- 6) Eğer bütün maddelere EVET yanıtı verildiyse bu sözcüksel yapı metaforik olarak işaretlenir.

Kavramsal Metafor Kuramı'nda soyut kavram alanları, algısal deneyimlere dayanan daha somut kavram alanları vasıtasıyla anlamlandırılmakta ve ifade edilmektedir.²¹ Kavramsallaştırmada kullanılacak kaynak alanların bir sınırı olmamakla birlikte sıklıkla rastlanılan kaynaklar: Sağlık ve hastalık (hastalıklı zihin), hayvanlar (yılan dilli), bitkiler (barışın tohumlarını serptik), binalar ve yapılar (savunmasını sağlam temeller üzerine inşa edemedi), makineler ve araçlar (bu sistemde sadece çarkın bir parçası olursun, bugün kafam çalışmıyor), oyunlar ve spor (mat oldun), para ve ekonomi (ne önemi var so-

²⁰ Pragglejazz Group. "MIP: A Method for Identifying Metaphorically Used Words in Discourse." *Metaphor and Symbol* 22, 1 (2007): 1-39.

²¹ Zoltan Kövecses, *Metaphor: A Practical Introduction* (New York Oxford University Press, 2010), 107.

nuçta kendime yatırım yapıyorum), yemek ve pişirme (biraz daha demlensin o zaman makalemi yazarım, su katılmamış yalan) sıcaklık ve soğukluk (aralarında buz gibi rüzgârlar esti, soğuk karşılama, öfkeden/aşktan yanmak), aydınlık ve karanlık (karanlık mecralara dalma, karanlık işler yapıyorlar, bu çok aydınlatıcı bir makale), güçler (arabanın rengi çok çekici), hareket ve yönler (mutluluktan havalara uçtu, resmen yere çakıldım, gözün çok yukarılarda olmasın) olarak sıralanabilir. Aşağıda kaynak ve hedef alanların nasıl şekillenebileceği gösterilmektedir:

- Düşünceleri oldukça temelsiz.
- Bu teorinin desteklere ihtiyacı var.
- Düşüncelerimizi kanıtlamak için sağlam bir yapıya ihtiyacımız var
- Özgürlük bizim düşüncemizin harcıdır.

Örneklerine bakıldığında teoriler (düşünceler) birer binadır çıkarımı yapılabilmektedir. Burada kaynak alan inşaat, hedef alan teoriler-düşüncelerdir. Düşünceler birer binadır, inşaatın tamamlanması için sağlam bir iskele gereklidir, özgürlük çimentodur.

Kavramsal alanlar aslen deneyim alanlarıdır. Kişiler olguları kavramsallaştırırken soyut bir alanı daha somut bir alan vasıtasıyla açıklamaya çalışmaktadır. Bu noktada her şey bir kavramsal alandan diğerine eşleşebilir mi? sorusu ortaya çıkmaktadır. Belli ki değil. Belirli bir kavramsal metafor göz önüne alındığında, haritalanamayan veya başka bir yerden aktarılamayan birçok şey vardır.

Örneğine teorilerin bina olduğu göz önüne alındığında, oda sayısı, binanın mahzeni veya bir çatı katı olup olmadığı haritalandırılmaz. Kaynaktan aktarılabilecek bilgi miktarını sınırlamak için çeşitli açıklamalar yapılmıştır. Bunlardan biri Lakoff tarafından geliştirilen “değişmezlik hipotezi” (invariance hypothesis)’dir.²² Bu kavram, kaynaktan gelen her şeyin hedefin görüntü-şematik yapısıyla (image-schematic structure) çelişmeyecek şekilde hedef üzerine haritalanabileceğini öne sürmektedir. Grady, özünde kaynak alanın bu bölümlerinin “birincil metaforlara” dayalı haritalanabileceğini iddia etmektedir.²³ Son olarak, Kövecses, kaynağın, ana anlam odağına veya odaklarına ait olan kavramsal materyalleri haritalamasını önermektedir.²⁴ Bu üç varsayım, haritalananla ilgili tahminlerinde kavramsal bir metaforun hangi özelliğine dayandıklarına göre farklılık göstermektedir. Birinci varsayım öncelikle hedefe, ikincisi kaynak ve hedef arasındaki bağlantıya ve üçüncüsü kaynağın özelliklerine dayanmaktadır.

²² George Lakoff, “The invariance hypothesis: Is abstract reason based on image schemas?”, *Cognitive Linguistics*, 1 (1990), 39-74.

²³ Joseph E. Grady, *Foundations of Meaning: Primary Metaphors and Primary scenes*. (Ph.D. dissertation, University of California at Berkeley, 1997a) ve Joseph E. Grady, “Theories Are Buildings Revisited”, *Cognitive Linguistics* 8 (1997b), 267-90.

²⁴ Zoltan Kövecses, “The Scope Of Metaphor”, in *Metaphor and Metonymy at the Crossroads*, (Berlin: Walter de Gruyter, 2000), 79-92.

Söylem, dilbilim alan yazınına 1950'lerde dağıtımsal dilbilimin kurucusu olan Zellig S. Harris tarafından kazandırılan bir dilbilim terimidir²⁵. Harris, araştırmalarında tümce sınırlarına dek gelen Bloomfield'dan sonra ilk kez yapısal bir yöntemle tümceden daha uzun bütünlüleri belirlemeye yönelir²⁶. Bu yönelimde 1950'li yıllardan sonra dilbilim araştırmalarının konuşulanlara değil, konuşmayla verilmek istenenlere odaklanması rol oynamıştır. Burada tümce düzlemindeki incelemelerden tümce dışı yapılara, sözcelerin sahip olduğu derin yapılara doğru bir ilgi gözlemlenmektedir çünkü konuşmanın sadece düz anlamsal bilgiler içermediğinin farkına varılmıştır. Genel olarak söylem konuşan kişinin sözcemelemlerinde ürettiği dilsel bir edimdir. Her söylemde, bir verici tarafından belirli bir amaçla, belirli bir uzamda üretilmiş ve kişiler arası iletişimi ve etkileşimi sağlamakta kullanılmaktadır. Dilsel bir edim olan söylem üretiminin ideoloji, toplumsal biliş ve güç dengelerini konu alan kültürel teorilere ve akademisyenlere göre toplumsal bir pratik olarak tanımlanmaya başlanması sıradaki bölümlerde detaylı bir biçimde açıklanacaktır.

Alan yazında söylem kelimesi genellikle "tümce ötesindeki dil" yani tümcelerin bir araya gelerek anlam oluşturarak bir görevi yerine getirmesi ve bu olguların incelenmesi olarak tanımlanmaktadır. Söylem analizi ise belirli bir metindeki veya sohbet esnasında kullanılan dilin incelenmesidir. Belirli bağlamlarda kullanılan dile göre gerçekleştirilen eylemler ve yine bu bağlamlara göre paylaşılan mesajın anlamlandırılmasının incelenmesi söylem analizi olarak sadece dil biliminin bir çalışma alanı olarak kalmamakta ve sosyolojiden, psikolojiye, kültür çalışmalarından, edebiyata kadar pek çok bilim dalının ortak terminolojisinde yer bulmaktadır. Harris'in söylem çözümlemesi söz dizimsel bir yaklaşım içerir ve metin çözümlemesini söylem çözümlemesi olarak değerlendirir. Bağlılık, bağımsızlık, söz eylemler, iş birliği ilkeleri, art alan bilgisi, mesafe koyma, şema gibi terimler söylem incelemeleriyle alakalı olan diğer terimlerdir. Dilbilim Terimleri Sözlüğü söylem (discourse) terimini metin dilbilim alanının çalışma alanı kapsamında "Yapısal yaklaşıma göre tümce ötesi, tümceden büyük dil birimi; dilin toplumsal boyutu vurgulandığında ise dilsel büyüklüğüne bakılmaksızın (tek sözcük, tümce, paragraf vb.) işlevsel, iletişim değerli birim olarak tanımlanabilecek sözce. Söylem salt sözlü birim, metin yazdı birim olarak ele alındığı gibi hem sözlü hem de yazılı söylem olarak da kabul edilir"²⁷ olarak açıklamaktadır Söylemlerin sınıflandırılmasında farklı terimler kullanılmaktadır. Örneğin Ochs yazılı ve sözlü söylem biçimleri yerine planlanmış ve planlanmamış söylem biçimi terimlerini kullanmayı yeğlemektedir. Bu sınıflamanın sözlü ve yazılı söylem şeklindeki sınıflamadan farklı olduğunu belirten Ochs'a göre söylem, planlanmış sözlü söylem, planlanmamış sözlü söylem, planlanmış yazılı söylem ve planlanmamış yazılı

²⁵ Zellig S. Harris, *Methods in structural linguistics* (Chicago: University of Chicago Press, 1951).

²⁶ Pierre Guiraud, *Anlambilim*, çev. Berke Vardar (İstanbul: Multilingual, 1999), 249.

²⁷ İmer, Kocaman ve Özsoy, *Dilbilim Sözlüğü*, 207.

söylem olmak üzere dört biçimde betimlenebilmektedir.²⁸ Planlanmamış sözlü söylem, kısaca, daha önceden üzerinde düşünülmemiş ve bir ön hazırlık yapılmadan üretilen söylem olarak tanımlanmaktadır.

2. Metodoloji ve Analiz

Araştırmada 1915 yılında uygulanan tehcir sonrası vuku bulan olayların ve günümüzde bu olaylara karşı bakış açısının Türk basınında temsili incelenmektedir. Bu hususta bir söylem inşası sürecinde hangi metaforların kullanıldığı, Ermeni iddialarına dair söylem inşası sürecinde üretilen anlamlar çözümlenecektir.

2.1. Metodoloji

Çalışmanın veri tabanını 2015 yılının 24 Nisan günlerinde yayımlanan Posta, Hürriyet, Sözcü, Sabah ve HaberTürk gazeteleri oluşturmaktadır. Bu derlemede Ermeni iddialarına dair söylemlerde olayların nasıl kavramsallaştırıldığı Pragglejaz Grup tarafından ileri sürülen Metafor Tespit Yöntemi (Metaphor Identification Procedure) kullanılarak çözümlenmiştir. Bu çerçevede:

- 1915, soykırım, Ermeni, tehcir, sorun, diaspora, mesele gibi sözde Ermeni iddialarında sıklıkla kullanılan anahtar kelimelerinin geçtiği metinler detaylı bir biçimde okunmuştur.
- Metinlerdeki metaforik dilsel ifadeler tespit edilmiştir.
- Metinlerdeki 1915 olayları ve Ermeni iddialarına gönderimde bulunan ve anlamsal ilişki içinde olan her bir sözcüksel birimin bağlam içerisindeki anlamı saptanmıştır.
- Her bir sözcüksel birim için bağlam içindeki anlamı dışında, diğer bağlamlarda daha temel anlamı (daha somut, daha açık ve net ve tarihsel açıdan daha eski) olup olmadığı tespit edilmiştir.
- Eğer dilsel birim diğer bağlamlarda daha temel güncel bir anlama sahipse, metin içindeki bağlamsal anlamın temel anlamla kıyaslandığında çelişip çelişmediği belirlenmiştir.
- Cevap evet olduğunda, dilsel birim metafor olarak kodlanmıştır.
- Tespit edilen metaforlar vasıtasıyla söz konusu anahtar kelimelerin kullanımlarına ilişkin kaynak alanlar ve alt alanlar tespit edilmiştir.
- Metaforların yorumlanması ve açıklanması sürecinde, kaynak ve hedef alan arasındaki çözümlenmiş ve irdelenmiştir.

Metafor çözümlemesinin yanı sıra gazetelerde 24 Nisan günü için hazırlanmış haberlerdeki söylem yapısı da dikkate alınmaktadır çünkü metaforlar söylem içinde doğan, metnin ya da iletinin niteliğine göre kullanılan yapılarıdır. Haber metinlerinde metafor kullanımı çok nadirken köşe yazılarında metaforlar sıklıkla okuru etkilemek için kullanılmıştır.

²⁸ Elinor Ochs. "Planned and Unplanned Discourse", in *Discourse and Syntax* (London: Academic Press, 1979), 55.

Gazetelerin taranmasında bir düğüm sözcük kullanılmamıştır. Burada konuya genel olarak yaklaşımın olumlu ya da olumsuz kavramlarla özdeşleştirilip özdeşleştirilmediğine dikkat edilmiş, metinler kendi içinde bir bütün olarak değerlendirilmiştir. Bu hususta çevrimiçi bir araçtan yardım alınmamış, gazeteler fiziki olarak toplanmış ve tek tek okunmuştur. Bir diğer önemli husus, metaforların derlenmesinde köşe yazarlarının metinlerinin kullanımıdır. Haber metinlerinde metafor bulunmamaktadır. Dolayısıyla araştırmada öne çıkan metinler köşe yazılarıdır. Araştırmada Ermeni iddialarına yönelik olmayan, Türkiye, dış ilişkiler gibi konular üzerine üretilmiş metaforlar incelenmemiştir. Metaforların yanı sıra söylem inşasına da dikkat edilmiştir.

Kullanım esnasındaki dilin incelenmesi dilbilimin bir kolu olan edimbilim terimiyle açıklansa da yazılı veya sözlü bir metin örgüsünde bir araya gelip bir anlam üreten ve metin türlerinin (örn. Diyalog, anlatı, rapor, masal, mektup vb) ayrışmalarına sebep olan tümceler üzerine yapılan araştırmalar aynı şekilde söylem analizi olarak isimlendirilmektedir. Bu tanımlamalara göre söylem dilsel birimlerle gerçekleşen, konusu, öznesi ve alıcısı olan, vericinin tutumunu ve değer yargılarını yansıtan, çoğunlukla iç ve dış bağlama gönderimde bulunan tutarlı bir dizge olmaktadır.

Sözcüler bir bağlam içinde anlam ve değer kazanmaktadır ve ancak bir verici/konuşucu sözcenin sorumluluğunu üstlendiğinde ortaya bir söylem çıkmaktadır. Aşağıdaki tabloda “Patriot konusunda, diğer konularda her ülkeyle oturur müzakere ederiz” sözcüsü incelenmektedir. Söylemsel olarak incelendiğinde bir sözcenin farklı söylemsel tabanlarda farklı anlamlar kazandığı görülmektedir.

Tablo 2: Herhangi bir tümcenin söylemsel taban olarak incelenmesi

Alıcı: Amerika	Alıcı: kamuoyu	Alıcı: Rusya
Verici: Hükümet	Verici: hükümet	Verici: Hükümet
Amaç: uyarı	Amaç: bilgilendirme	Amaç: Güvence vermek

Söylem, bağlam ve üretim koşullarına dayanan somut bir yapı olmaktadır. Söylem teorileri genel olarak üç dönemde ele alınabilir:

- Metnin toplum-dilbilimsel anlamsal yönlerine odaklanılan dil odaklı, sosyolinguistik, etnometodolojik dönem
- Teorilerin yorumlayıcı gücünün ön plana çıktığı, iktidar ve ideoloji odaklı söylem yaklaşımları dönemi
- Tüm gerçekliklerin söylemde inşa edildiği, söylem yoluyla sürdürüldüğü, postmodern, yorumlar dönemi²⁹

²⁹ Jacob Torfing. “Discourse Theory: Achievements, Arguments, And Challenges”, in *Discourse theory in European politics*, ed. David Howarth and Jacob Torfing (London: Palgrave Macmillan, 2005), 5-9.

Foucault, “söylemsel oluşum” deyişini kullanarak farklı bir yaklaşım sergilemektedir. Söylem, bir üst kavram olmakta ve Söylemin ürettiği bilgi, iktidarı doğurmaktadır. Bu süreç, bireylerin de öznelerle dönüştürülme sürecidir. Söylemin ideolojik boyutuyla alakalı bir diğer önemli husus söylem ve karşı-söylem kavramlarının çatışmasıdır. Söylem bir gerçeklik yaratabildiği gibi gerçekliği ve ideolojiyi yok eden, ona karşı direnen bir güç olarak da kullanılabilir. Söylem hem iktidarın bir aracı hem de bir etkisi olarak yapılabilir. Söylem iktidarı iletir, üretir, onu güçlendirir, ama ayrıca onu ağır ağır yok eder ve onu açığa çıkarır, kırılğan hâle getirir.

Parker “söylem, bir nesneyi inşa eden bildiriler sistemidir” demektedir³⁰. Söyleme karşı bakış açısına istinaden Foucault’cu söylem analizi yöntemi bazı kitaplarda “söylemlerin analizi” kavramıyla aynı anlamda kullanılmıştır³¹. Foucault, söylemde neyin, kimin ve niçin oluştuğunun nasıl olduğunu görmenin daha önemli olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle, ideolojiyle alakalı kaygılar, gücün toplumsal ilişkileri yapılandıran teknolojilerde (söylemler, sosyal uygulamalar, kurumlar vb.) nasıl kullanıldığını gösterme girişimleri ile değiştirilir. Bu çerçevede, otoritenin uygulanması belirli sosyal sınıflarla bağlantılı değil sosyal düzenlemelerin her yerde bulunma özelliği olmaktadır. Foucault söylemlerin güç ilişkilerinde rolünün altını çizmektedir ve söylemlerle güç ilişkilerinin işleyişinin ve direnişin aktarım yönüyle ilgili farklı düşünceleri bulunmaktadır. Foucault gücün yukarıdan baskın bir grup tarafından dayatılmadığını, aksine “aşağıdan” geldiğini söylemektedir. “Hepimiz iktidarın aracıyız, çünkü güç günlük uygulamalarımızın, uygulamaların alışkanlıklarının ve etkileşimlerinin birer parçası olan söylem ve normlara gömülmüştür. Böylece, güç her yerdedir: iktidar, sayısız noktadan, gayri-nazik ve mobil ilişkiler arasındaki etkileşimlerde uygulanıyor”.³² Kısaca söylem toplumda var olan her şeyden etkilenerek biçimlendiği gibi bir toplumsal kurgulayıcı görevini de üstlenmekte ve güç ilişkilerini tanımlamaktadır.

2.2. Analiz

Bu bölümde ele alınan gazeteler baskı sayılarına göre en yüksek tirajlı gazeteden başlayarak sıralanmıştır.

2.2.1. Posta Gazetesi

24 Nisan 2015 yılında gazetede 12 köşe yazarının metinleri bulunmaktadır ve bunlardan iki tanesi Ermeni iddialarını konu edinmiştir. Posta Gazetesinin Ana sayfasında, sayfa 21’de köşesi olan Candaş Tolga Işık’ın *Sfır Dost* başlıklı yazısına gönderme bulunmaktadır.³³ Işık, 24 Nisan’da sözde soykırım iddia-

³⁰ Ian Parker. “Discourse and power”, in *Texts of Identity*, ed. J. Shotter & K. J. Gergen (London: Sage, 1989), 61.

³¹ Robin Wooffitt, *Conversation Analysis and Discourse Analysis: A Comparative and Critical Introduction* (London: Sage Publications, 2005), 137

³² Michel Foucault, *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977*. Haz. Colin Gordon (New York: Pantheon Books, 1980), 94.

³³ Candaş Tolga Işık, “Sfır Dost”, *Posta*, 24 Nisan 2015, 21

larını belli bir politikanın parçası olarak Putin'in bugüne dair açıklamalarını eleştirmiştir. Işık'ın, Ermeni iddiaları karşısında yer aldığı, iddiaları olumsuz bir bakış açısı olduğu görünmektedir.

Tablo 3: Candaş Tolga Işık'ın *Sıfır Dost* başlıklı yazısında tespit edilen metafor.

Kaynak Alan	Alt alanlar	Dilsel Örnekler
Oyunlar ve Spor	Maç, yarış, karşılaşma, yenilgi	Amerika'dan beklerken, burnumuzun dibindeki Rusya'dan yedik gölü.

Gazetede, 1915 olaylarına değinen bir diğer isim köşe yazarlarından Nedim Şener'dir. Gazetenin 22. Sayfasında yer alan *24 Nisan Onur ve Utanç Günü* başlıklı köşe yazısının reklamına anasayfada yer verilmemiştir³⁴. Şener, 24 Nisan'ın Türk tarihinde Çanakkale zaferinden ötürü bir onur günü, 1915 yılında olanlardan dolayı ise bir utanç günü olduğunu yazmaktadır. Dolayısıyla, Ermeni iddialarına olumlu bakmaktadır. Şöyle ki, Nedim Şener yazısı boyunca Çanakkale zaferi ile tehcir arasında bir karşıtlık kurmaktadır. Çanakkale zaferi kutlamalarının tarihinin 18 Mart'tan 24 Nisan'a değiştirilmesi ile katliamın üzerinin örtülmeye çalışıldığını, Ermeni iddialarını kabul etmenin vicdani bir hesap olduğunu ve "Çanakkale'de canını verenleri, yaralananları düşündüğü gibi, yurdundan, evinden, canından edilen Ermeniler" in de düşünülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Tablo 4: Nedim Şener'in *24 Nisan Onur ve Utanç Günü* başlıklı yazısında tespit edilen metaforlar.

Kaynak Alan	Alt alanlar	Dilsel Örnekler
Aydınlık Ve Karanlık	Karanlık, olumsuzluk	'utanç dolu koyu karanlıklardan',
Duygular	Olumsuz	'24 Nisan utançtır', 'bu acı 100 yıl önce yaşandı', 'bu utanç bizimdir.', 'burada amaç Çanakkale'de yaşanan onur ile Ermenilere yönelik katliamın utancını örtmekse bu olmaz.', 'tarihimizdeki zafer ve onur böyle bir utancı gizleyemez.'
Para ve Ekonomik İşlemler	Muhasebe	'Türkiye katliamla vicdani bir hesaplaşmaya girmedi.', 'Ermenilere yapılanlar karşısında vicdani hesabımızı yapabilmeliyiz.'

Sonuç olarak Posta gazetesinde iddiaların bir lehine bir de aleyhine olmak üzere iki köşe yazısı bulunmaktadır. Işık, günümüzdeki tartışmaları politika çerçevesinde değerlendirirken Şener olaya karşı daha hassas, duygusal bir bakış açısıyla okurları etkilemeye yönelik bir metin oluşturmuştur. Şener'in

³⁴ Nedim Şener, "24 Nisan Onur ve Utanç Günü" *Posta*, 24 Nisan 2015, 22.

yazısında doğrudan iddialar ile alakalı olmayan daha pek çok metafor ve benzetme bulunmaktadır. Dolayısıyla bu yazıdan anlaşılmaktadır ki yazar Ermeni iddialarını kabul etmek konusunda çok derin bir vicdani hesap içerisinde ve ‘İnsani vicdanımızı ayakta tutmak için hatırlamalıyız’ demektedir. Yani insan olmanın ön koşullarından biri, yazara göre, bu iddiaları kabul etmektir.

2.2.2. Hürriyet Gazetesi

24 Nisan 2015’in Hürriyet gazetesinde, Hürriyet Özel ikonuyla *Sınırın Açılması Çok Şeyi Değiştirir* başlıklı röportaja gönderim yapılmaktadır. Bu haber kutusunun içinde ayrıca Taha Akyol’un *Sarkisyan’ın Vicdanı* başlıklı yazısının da reklamı yapılmaktadır. İç sayfalara geçince, ilk olarak, 4. sayfada Ahmet Hakan’ın *Şu Müsamereye Son verin* başlıklı yazısı bulunmaktadır. Hakan, çeşitli konular ve başlıklardan meydana gelen yazısının bir kenarında “Şöyle çok güçlü bir Ey Putin bekliyoruz başlığıyla “Putin de soykırım demiş. Madem alıştırıldık. O zaman gelsin şöyle çok güçlü bir “Ey Putin”³⁵. Yoksa bir eksiklik kaplayacak dört bir yanımızı” ifadesiyle Ermeni iddialarına değinmiştir. Konuya bakış açısını dış politika bağlamında dile getirmiş olan Hakan’ın iddiaları karşı tutumu bu yazısında belirsizdir.

Hürriyet gazetesinde *In Memoriam/24 Nisan* isimli konser 6. Sayfada *100 Yıllık Acıyı Notalarla Anlattılar* başlığıyla haberleştirilmiştir³⁶. Bu haber “1915’te İstanbul’dan tehcir edilen Ermeni aydınlar anısına düzenlenen” konserde bulunan şarkıcıları sıraladıktan sonra Zülfü Livaneli’nin etkinliği “gecikmiş bir borç” olarak değerlendirdiği ve “Türkiye’nin vicdan sahibi insanların güzel bir şeye imza attıkları” açıklamalarına yer vermiştir. Bu metin Hürriyet gazetesinin çevrimiçi platformunda yer almamakta, sadece basılı gazetede bulunmaktadır. Bahsi geçen konser etkinliği hakkında 18 Mart 2015 tarihli bir Osman Kavala röportajı çevrimiçi bulunmaktadır. Bunun başlığı ise “Osman Kavala: Hafıza olmayan yerde adalet de olmaz”dır.

Tablo 5: Zülfü Livaneli’nin “100 Yıllık Acıyı Notalarla Anlattılar” başlıklı haber metninde tespit edilen metaforlar.

Kaynak Alan	Alt Alanlar	Dilsel Örnekler
Para ve Ekonomi İşleri	Borç	(sürülen ve ölen Ermeni aydınları hatırlamak) Belki de bu gecikmiş bir borç

Sayfa 18’in tamamı ana sayfada belirtilen röportaja ve diğer sözde “soykırım” haberlerine, Obama ve Putin’in ifadelerine, New York Times ve Washington Post gazetelerinde yayımlanan ilanlar hakkındaki görüşlere ayrılmıştır. Sarkisyan ile yapılan röpotaj çeviri bir yazı olduğundan bu metindeki metaforlar araştırmaya dâhil edilmemiştir.

³⁵ Ahmet Hakan, “Şu Müsamereye Son verin”, *Hürriyet*, 24 Nisan 2015, 4.

³⁶ Mehmet Aktaran, “100 Yıllık Acıyı Notalarla Anlattılar”, *Hürriyet*, 24 Nisan 2015, 6.

Taha Akyol'un Sayfa 24'te *Sarkisyan'ın Vicdanı* başlıklı yazısında Ermenistan Cumhurbaşkanı Jerj Sarkisyan'ın Ermenilerin acılarından bahsederken Türklere karşı işlenen suçlara dair "bir, iki, üç köy sakini yerlerini değiştirebilir diyerek küçümseyici bir tavır içinde olmasını eleştirerek yazısına başlamış ve tarihi olaylar ile bu acıların ortak olduğuna dair ifadeler ile yazısını sürdürmüştür.³⁷ Akyol, Cansu Çamlıbel ile yapılan röportajda yapılan açıklamaları "Sarkisyan'ın bu "bir, iki üç, köy" söylemi, Ermeni şovenizminin tipik örneğidir." ifadesiyle eleştirmektedir. Buna karşılık yazısını "1914 Mart'ından itibaren Van ve Bitlis'te gelişen isyan, katliam ve Müslüman tehciri" ile sınırlamaktadır. Akyol'un yazısında "ortak acıyı paylaşma konusunda insani bir duyarlılık geliştirerek Türk-Ermeni ilişkilerinde yeni bir sayfa açmaya özen göstermek gerekmez mi?" ifadesiyle ortak acı denmesine rağmen katledilen Türklerin acılarının küçümsenmesine ya da yok sayılmasına karşı çıkmaktadır. Akyol'a göre Van ve Bitlis'te 'tarihi Ermenistan' için bir etnik temizlik bizzat Ermeniler tarafından yapıyordu.

Gazetede Ermeni iddialarını konu alan başka bir köşe yazarı bulunmamaktadır.

2.2.3. Sözcü Gazetesi

Sözcü gazetesinin 24 Nisan 2015 tarihli nüshasında yan manşette "*Nükleer İhale Verdikleri Putin Soykırım Dedi*" başlığı ile sayfa 12'de yer alan bir haber metnine gönderim yapılmaktadır. Sözcü gazetesinde her gün ana sayfada yayımlanan Rahmi Turan'ın Tokmak isimli köşesinde o gün '*Soykırım Yerine 'Büyük Felaket'*' başlıklı bir eleştirisi yayımlanmıştır³⁸. Bu yazıda özellikle Türklük kavramı üzerinden hükümet politikaları eleştirilmiştir. Dönemin başbakanı olan Ahmet Davutoğlu'nun Ermenilerden soykırım özrü dilediği, yaşananların soykırım değil tehcir olduğu ve tehcirin de insanlık suçudur demesi üzerinden şekillenen yazı, bu iddialar karşısında lafi eğip bükmenin, tam bir ret içinde olmamanın Türklükle sorunu olanların yaptığı bir şey olduğunu söyleyip oldukça sert bir dille politik manevraları eleştirmiş ve iddialara karşı olumsuz bir bakış açısına sahip olduğunu göstermiştir.

Gazetenin beşinci sayfasında Çanakkale... 100. Yıl başlığıyla Emin Çölaşan'ın köşe yazısı bulunmaktadır.³⁹ Çölaşan, yazısının büyük bölümünde Çanakkale Savaşı'ndan, askerlerden, savaşın seyrinden, düşman ülkelerden bahsederek tarihi zaferi anmaktadır. Metnin son paragrafları ise sözde Ermeni soykırımı ve buna yönelik hükümet politikalarına dair düşüncelere ayrılmıştır. Çölaşan da Turan gibi dönemin başbakanını eleştirmekte ve atılan adımların vatan uğruna can verenlerin ruhlarını incittiğini vurgulamaktadır. Bu paragraflar "İstanbul'daki Ermeni teröristlerin tutuklandığı ve şimdi birileri tarafından soykırım günü ilan edilen tarih; 24 Nisan 1915... Sözde soykırımın 100. Yılı" ifadesiyle başlayıp özetle Ermeni Patrikhanesinde yapılan

³⁷ Taha Akyol, "Sarkisyan'ın Vicdanı", *Hürriyet*, 24 Nisan 2015, 24.

³⁸ Rahmi Turan, "Soykırım Yerine 'Büyük Felaket'", *Sözcü*, 24 Nisan 2015, 1.

³⁹ Emin Çölaşan, "Çanakkale... 100. Yıl", *Sözcü*, 24 Nisan 2015, 5.

anma töreni, Davutoğlu'nun bu "Ermeni teröristler" için başsağlığı dilemesi ve bunlara karşı öldürülen Türk ve Müslümanlar için hiçbir açıklama yapılmaması hakkında eleştirilerini sıralayan Çölaşan, iddialara karşı aleyhte bir tavır içerisinde olduğunu göstermektedir.

Soner Yalçın, *Hay Dat* başlıklı ve üç kısımdan oluşan uzun bir yazı ile Ermeni iddialarını konu almıştır.⁴⁰ Batılı tarihçiler, Bernard Lewis, Fransa eksekindeki olaylardan başlayan yazı, 1972 yılında Los Angeles'ta şehit edilen iki Türk diplomatın hikâyesini anlatan *Vali-Katil Dayanışması* alt başlığı ve tanıma, tanınma, tazminat, toprak aşamalarını açıklayan bir *Dört T Planı* başlıklı kısım ile sonlanmaktadır. Yalçın da Ermeni iddialarına şiddetle karşı çıkmakta, bu görüşünü tarihi olaylar ile desteklemekte ve okuyucuyu diğer yazarlara nazaran daha bilimsel veriler ve yaşanmış olaylardan örneklerle yönlendirmektedir. Aynı sayfada *Yakın Dostu Putin de Soykırım Dedi* başlıklı bir haber metni de Putin'in *Büyük Felaket* yerine o terimi kullanmasını aktarmaktadır.

Sözcü gazetesinde mevzubahis konuya değinen başka bir yazı bulunmamaktadır. Değinenlerin tamamının iddiaların şiddetle karşısında oldukları gözlemlenmektedir. Bu metinlerin hiçbirinde Ermeni iddialarına, tehcire ya da 1915 olaylarına yönelik bir metafor kullanımı bulunmamaktadır. Bunun sebebinin Sözcü gazetesi yazarlarının bilimsel ve tarihî gerçeklerden örneklerle olaya ilişkin açıklamalar yapmaları ve diğer gazetelerdeki yazarların olayları vicdani bir yükümlülük olarak okurlara yansıtarak, metafor kullanımıyla belirli bir etki alanı ve ikna edicilik kazanmayı arzulamalarından kaynaklandığı açıktır.

2.2.4. Sabah Gazetesi

Sabah gazetesinin 24 Nisan 2015 nüshasında sırasıyla; Emre Aköz, Hilal Kaplan, Şeref Oğuz, Mehmet Barlas ve Hasan Bülent Kahraman olmak üzere beş yazarın Ermeni iddiaları ve 1915 olaylarından bahsettiği gözlemlenmektedir.

Altıncı sayfada *1915'te Almanya* başlıklı yazısı ile Emre Aköz, yedinci sayfada *Hrant Dink ve Hasan Cemal* başlıklı yazısı ile Hilal Kaplan, sekizinci sayfada *Neden Ermeni Çözüm Süreci de Olmasın* başlıklı yazısıyla Şeref Oğuz, 27. Sayfada *Bayramlar Gerçekleri Unutturamaz ki* başlıklı yazısıyla Mehmet Barlas ve son olarak 30. Sayfada *Soykırım...* başlıklı yazısı ile Hasan Bülent Kahraman bulunmaktadır.

Emre Aköz, kendi köşesinde Almanya'nın soykırım demesine rağmen atılgan bir tutum içinde olmayışını eleştirerek yazısına başlamaktadır.⁴¹ *"Madem durum buydu... O halde Almanların, Ermenilere uygulanan etnik temizliği bilmemeleri imkânsızdı. Ancak günümüzde yapılan 1915 tartışmalarında Almanya'nın genellikle pasif bir tavır sergilediğini görüyoruz. "Soykırım yapıldı" diyorlar ama atılgan bir tutum almıyorlar."* diyen yazarın ifadelerinden anla-

⁴⁰ Soner Yalçın, "Hay Dat", *Sözcü*, 24 Nisan 2015, 12.

⁴¹ Emre Aköz, "1915'te Almanya", *Sabah*, 24 Nisan 2015, 6.

şıldığı üzere devletlerin ‘soykırım’ terimini kullanmaları yetmemektedir. Konuya daha hassas yaklaşımları ve atılğan, canlı, ‘aktif’ bir biçimde Türkler ‘soykırım’ yaptı demeleri gerekmektedir. Yazar “Yüzlerce belge. 1915-16 yıllarında kimler, kimleri niye, nasıl, nereye sürdü? Nasıl soydu? Nasıl yağmaladı? Nasıl tecavüz etti? Nasıl işkence etti? Nasıl öldürdü? Türkler, Kürtler, Çerkesler, Araplar... Askerler, çeteler, hırsızlar, sadistler... Görüp de görmezden gelenler... İntihar eden, deliren, şans eseri hayatta kalan kurbanlar. Tabii iyiler de var belgelerde: Vicdanı elvermeyenler... Engel olmaya çalışanlar... Kurtarmak için çırpınanlar... Midesi sağlam olanlar okusun.” Tavsiyesiyle yazısını sonlandırmaktadır. Burada ek olarak sadece Türklerin değil, Kürtlerin, Çerkezlerin, Arapların da Ermenileri öldürdükleri dikkat çekici bir ifadedir. İncelenen gazetelerin hiçbirinde bu bilgiler yokken, Anadolu’daki bütün diğer etnik grupların da Ermenilere karşı bir ‘kırim’ tutumunu benimsediklerinin açıklanması yazıyı incelenen diğer yazılardan farklı kılmaktadır. Yazar oldukça ‘atılğan’ bir tutum sergilemiştir.

Hilal Kaplan, köşe yazısında Hrant Dink ve Hasan Cemal üzerinden bir karşılaştırma yaparak, 1915 olaylarının muhataplarının üçüncü ülkeler olmaksızın halledilmesi gerektiğini belirtmektedir⁴². Ermeni iddialarına yönelik bir metafor kullanmaktadır fakat bu dilsel örnek de esasen Dink’in bir söyleminden alıntı olmaktadır. “Bana sorarsanız, ‘1915’te ne kaybettik?’ sorusunun cevabını, tehcir mağduru ataların torunu Hrant Dink ile 1915’in uygulayıcısı Cemal Paşa’nın torunu Hasan Cemal arasındaki bu mesafede aramalıyız biraz da.” Diyerek bu iki ismin Avrupa ülkeleri karşısında Ermeni iddialarına yaklaşımını değerlendirmekte ve Hrant Dink’in “*Kim, tedavi edecek bizi? Fransız senatosunun kararı mı? Amerikan Senatosu’nun kararı mı? Kim reçeteyi verecek? Kim bizim doktorumuz? Ermeniler Türklerin doktoru, Türkler de Ermenilerin doktoru. Bunun dışında doktor, ilaç, hekim, mekim yok! Diyalog tek reçete, doktorsa birbirlerinin doktorudurlar*” diyen Dink’i anarak yazısını sonlandırmaktadır.

Tablo 6: Hilal Kaplan’ın “*Hrant Dink ve Hasan Cemal*” başlıklı yazısında tespit edilen metafor.

Kaynak Alan	Alt Alanlar	Dilsel Örnekler
Sağlık ve Hastalık	Hastalık, tedavi, doktor	Kim, tedavi edecek bizi?, Kim reçeteyi verecek?

Şeref Oğuz’un yazısında metaforik unsurlar yoğunluktadır.⁴³ *Neden Ermeni Çözüm Süreci de Olmasın* başlığından da anlaşılacağı üzere Ermeni iddialarına olumlu yaklaşan yazar iddiaları kabul etmemenin ya da bu meselenin çözülmeyeşinin kimin yararına olduğunu değerlendirmektedir.

⁴² Hilal Kaplan, “Hrant Dink ve Hasan Cemal”, *Sabah*, 24 Nisan 2015, 7.

⁴³ Şeref Oğuz, “Neden Ermeni Çözüm Süreci de Olmasın”, *Sabah*, 24 Nisan 2015, 8.

Tablo 7: Şeref Oğuz'un "Neden Ermeni Çözüm Süreci de Olmasın" başlıklı yazısında tespit edilen metaforlar.

Kaynak Alan	Alt Alanlar	Dilsel Örnekler
Para Ve Ekonomik İşlemler	Kazanç	Kime ne kazandırıyor dersiniz,
Tarih Yazımı Hikâye	Hikâye	'100 yıl öncesine ait bu öykünün hâlâ çözö- lemeyişi', 'bu öykü üzerinden beslenenler dışında hiç kimseye'
Yemek ve Pişirme	Beslenme	'bu öykü üzerinden beslenenler dışında hiç kimseye', 'Çözömsüzlükten beslenmeyi daha kaç yüzyıl sürdüreceğiz?', 'Şimdi sıra bu krizden beslenen Ermeni siyasetinde'
Bataklık, Mezar, Çukur	Çukur bir engel, hapishane	'soykırım tartışmalarına gömölüp kalıyor', 'Ermenistan'ın kendini hapsettiği bu "soy- kırımı" alanında kaybettikleri kendi halkının gündeminde daha fazla yer işgal ediyor.

Mehmet Barlas, Ermeni tehcirinin neden daha önceden duyulmadığına hayıflanmaktadır. Barlas'ın yazısına göre gerçekleri öğrenmeye vakit harcan-
dığında (yani Ermeni iddiaları kabul edildiğinde) beyinler bayram edecektir.⁴⁴
"Daha doğru, daha şeffaf ve daha erdemli bir dünyayı kurmanın şart olduğun-
un yolunu, bu gerçeklerin bilinmesi açar. Eğer tatil günlerini günlük hayat-
tan kaçış fırsatı olarak değerlendirmenin yanında, bu gerçekleri öğrenmeye
de ayırdığınız zaman, vücudunuzun yanında beyinlerinizin de bayram ettiğini
hissedersiniz." diyen Barlas "Her toplum gibi bu coğrafyada yaşayan bizler
de böyle ezberlere dayalı gerçek ötesinde geçen yılları yaşamadık mı? Bu yıl-
lar boyunca kaçımızın "Kürt Realitesi"nin görmezden gelindiğinden haberimiz
vardı? Ya da "Ermeni Tehciri"nin ne zaman farkına vardığımızı bir düşünün"
ifadelerinden sonra tarihte; Stalin, Kruşçef, Hitler, Amerikalıların Kızılderili-
lilere ve siyahilere olan tutumları etrafında gelişen olaylardan bahsederek,
herkesin birtakım olayları geç anladığını belirtmektedir.

Hasan Bülent Kahraman da "yüzleşerek kurtulmanın" en doğru yol ola-
cağını belirten yazarlardan biri olmaktadır.⁴⁵ Kahraman yazısında Türkiye
gibi büyük bir devletin Ermenistan gibi küçük ve fakir bir devletten daha
ne istediğini sorgulamaktadır. Kahraman, "Türkiye, büyüklüğüne yakışır bir
tutumla bu sorunu ele almalıdır" ve "Türkiye böyle davranmalıdır: vakarla ve
namusluca" diyerek Türkiye'yi Canlı varlık olarak kavramsallaştırmıştır fakat
Ermeni iddialarına yönelik metaforlar tablollaştırıldığı için diğer dilsel metafo-
rik örnekler çözümlenmemektedir.

⁴⁴ Mehmet Barlas, "Bayramlar Gerçekleri Unutturamaz ki", *Sabah*, 24 Nisan 2015, 27.

⁴⁵ Hasan Bülent Kahraman, "Soykırım...", *Sabah*, 24 Nisan 2015, 30.

Tablo 8: Hasan Bülent Kahraman'ın Soykırım... başlıklı yazısında tespit edilen metafor.

Kaynak Alan	Alt alanlar	Dilsel Örnek
Araç	Etnik temizlik	Her şey sistemli şekilde düşünüldü, tasarılandı.

2.2.5. HaberTürk Gazetesi

24 Nisan 2015 Cuma günü yayımlanan Haber Türk gazetesinin birinci sayfasında 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını kutlamaları ile Çanakkale Kara Savaşları'nın 100. Yılı törenlerinden haberler bulunmaktadır. Bahsi geçen kutlama ve tören haberlerine iliştilmiş olan, “*Ermeni tehcirinin 100. Yılı anması*”, “*Putin’e Yanıt*” ve “*Barış Eli Uzattık*” başlıkları altında, toplamda üç adet haber manşetlere taşındığı belirlenmektedir. Bu haberlerin tamamına gazetenin orta sayfalarında yer verilmektedir. Bahsedilenler haber metinleri olmaktadır. Bunun yanı sıra köşe yazarlarının Ermeni iddialarına özel makaleler yazdıkları da dikkat çekmektedir. Aşağıdaki tabloda belirlenen tarihte gazetede yazısı mevcut olan köşe yazarları ve konuları gösterilmiştir.

Toplam 15 köşe yazarından eğitim, spor ve ekonomi yazarları (altı kişi) dışında, güncel ve siyasi yazılar yazan yedi köşe yazarı mevcuttur. Yazarlardan dört tanesi, yani yarıdan fazlası Ermeni iddialarını köşesine taşımıştır. Gazetenin dördüncü sayfasında Fehmi Kuru'nun *100. Yıl Böyle Geçmeyebilirdi* başlıklı yazısı, beşinci sayfada Nihal Bengisu Karaca'nın *Uçuş Serbest Yeterki 'Beyazlar' Alkışlasın* başlıklı yazısı, 16. Sayfada Umur Talu'nun *Mazluma Düşen Zalim Olmamaktır* başlıklı yazısı ve son olarak 21. Sayfada Soli Özel'in *Yas Tutabilmek* başlıklı yazısı Ermeni iddialarını ve 1915 olaylarını konu edinmiş yazarlardır.

Sırasıyla incelenmeye Fehmi Kuru'nun köşesinden başladığında, *100. yıl böyle geçmeyebilirdi* başlıklı yazıda öncelikle uluslararası üst düzey siyasilerin Ermenistan'da yapılan “soykırımı anma” törenlerine olan yüksek katılımından ve buna karşılık Türkiye'de yapılan tek etkinliğin ASALA tarafından katledilen diplomatlarımızın emekli iş arkadaşlarının Ankara'da düzenlediği yürüyüş olmasından bahsetmektedir⁴⁶. Kuru'ya göre 2009 yılında Ermenistan ile barış konusunda büyük adımlar atılmış, Ahmet Davutoğlu ve dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından açılan kapılar dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kapatılmıştır. Geline bu noktada Azerbaycan'ın etkisi büyüktür. Bu makaleye göre, yabancı hükümetlerin Ermeni meselesi üzerinden Türkiye'yi yalnızlaştırma politikasına karşılık Türk tarafı 2009 yılında birkaç ‘kozmetik açılım’ yaparak gayet güzel bir politika işletmeye başlamıştı lakin bu gelişmelerle telaşlanan Azerbaycan ve oraya bir ziyaret yapan başbakan bahsi geçen açılımları durdurup 100. Yılda Türkiye'nin yalnız kalmasına sebep olmuşlardır. Yazarın temennisi bir daha böyle vahim yanlışların yapılmamasıdır. Makalede kullanılan metaforlar aşağıdaki gibidir:

⁴⁶ Fehmi Kuru, “100. Yıl Böyle Geçmeyebilirdi”, *Haber Türk*, 24 Nisan 2015, 4.

Tablo 9: Fehmi Kuru'nun 100. yıl böyle geçmeyebilirdi başlıklı yazısındaki metaforlar.

Kaynak alan	Alt alanlar	Dilsel örnek
Canlı Varlık	İnsan	Yıllardan beri “geliyorum” diye bağırın bu gelişmeye (100. Yıl anması) karşı biz ne yapıyoruz?
Yapı/Bina	Engel	Devletin en tepesinde alınan kararlarla hem Kürt sorunu hem de Ermenistan ile normalleşip yakınlaşarak 100. Yılı sorunsuz atlatma girişimleri başlatıldı 2009'da...
Yapı/Bina	Kapı, oda	Türkiye malum olayın 100. Yıl dönümünde şimdilerde kapısı aralanan yalnızlaştırma girişimini (iddiaların tanınması) imkânsız kılmak için 2009 yılında ciddi adımlar attı.
Yapı/Bina	Ev	(Ermenistan ile normalleşme) Cumhurbaşkanı Gül tarafından açılan kapı, orada yapılan konuşmalarla, Başbakan Erdoğan tarafından kapatıldı

Nihal Bengisu Karaca'nın köşesinde asıl konu Halkların Demokratik Partisi (HDP) ve 'Kürt açılımı'dır. HDP'nin seçip vaatlerinin Kürtleri memnun etmekten ziyade onları utandırdığını yazan Karaca, bu süreçte HDP'nin savduklarıyla gerçekleşenlerin çelişkilerini ortaya koymaktadır.⁴⁷ 'Halkların Kardeşliği' sloganıyla sınır kapılarının açılacağını vaat eden HDP'nin sadece Ermenistan ile olan sınırlar hakkında konuşmasını “Türkiye aleyhinde üst üste soykırım kararları çıkartan Avrupalı parlamentolara jest olsun” diye yaptığını savunmaktadır. Bengisu Karaca'nın gazete makalesinde 1915 olaylarına ilişkin metafor bulunmamaktadır lakin Ermeni iddialarına ve yabancı ülkelerin sözde soykırım dayatmalarına karşı bir tavır sergilendiği aşikârdır.

Umur Talu, *Dipsiz Kuyu* isimli köşesinde Ermeni iddialarına ilişkin farklı bir söylem geliştirmektedir⁴⁸. Şöyle ki, Talu'ya göre, 'son imparatorluk' halkından bir halkı katletmiştir. Cumhuriyet ile eskilerin suçlarının bir bağlantısı olmadığına göre “tarih ile yüzleşip esas ne ile gurur duyulacağının farkında olmalıyız”. Yüzleşmekten kasıt, Ermeni iddialarının kabul edilip, yaraların sarılmasıdır. Burada Osmanlı ile Cumhuriyetin bir devamlılık arz etmediğinin savunulması, yüzleşmenin gerekliliği konusundaki ikna edici söylem geliştirilmesi çok sayıda metafor kullanımı ile gerçekleştirilmiştir. Talu'nun makalesinin vermek istediği mesajın temeli 23 Nisan ile 24 Nisan'ın kıyaslanmasıyla kuvvetlendirilmektedir. 23 Nisan “bir ülkenin yepyeni yolculuğunun tarihi başlangıcı”, 24 Nisan ise “bir önceki devletin yolculuğunun son saatleri”dir, “birinin aydınlığı ile diğerinin karanlığı arasında yedi sene vardır” denmektedir.

⁴⁷ Nihal Bengisu Karaca, “Uçuş Serbest Yeter ki 'Beyazlar' Alkışlasın”, *Haber Türk*, 24 Nisan 2015, 5.

⁴⁸ Umur Talu, “Mazlumla Düşen Zalim Olmamaktır”, *Haber Türk*, 24 Nisan 2015, 16.

Tablo 10: Umur Talu'nun *Mazluma Düşen Zalim Olmamaktır* başlıklı yazısındaki metaforlar.

Kaynak alan	Alt Alanlar	Dilsel örnek
Aydınlık- Karanlık	Karanlık	(24 Nisan 1915) (Osmanlı İmparatorluğu'nun) karanlığı.
Savaş	Fiziki saldırı	(24 Nisan 1915) 24 Nisan, "Zalim devletler" arasında, birbiriyle savaşlarında, zalimce yer almış "son imparatorluğun" halkından bir haklı katledişi.
Aydınlık- Karanlık	Karanlık	(Devrim) Devirdiğinin, yerine geçtiğinin insanlık suçlarıyla yüzleşmektir, ille suçu üstlenmek değil, insanlık adına sorumluluk üstlenmek, tarihi karartmamaktır.

Soli Özel de Umur Talu gibi mevzubahis iddialar ile yüzleşmenin yani olayları kabul etmenin Türkiye ve Türkler açısından ne kadar ferahlatıcı olacağını ve kendi sözleriyle *'toplumsal bir ruh tazelenmesi'*nin gerçekleşeceğini belirtmektedir⁴⁹. Özel, makalesinde böyle bir vahşetin ulus-devlet olabilmenin ön koşulu olduğunu, her devletin heybesinde böyle irili ufaklı katliam, toplu tecavüz, mala mülke el koymalar olduğunu belirtmektedir. Olgunlaşan toplumlar yaptıklarının sorunluluğunu alır ve yüzleşirler. Hatta bu Cumhuriyet rejimine geçmiş Türkler için daha kolay olacaktır çünkü katliamı Osmanlılar yapmıştır denmektedir. "Türkiye'de yaşayanların kendi acılarının yasını tutmamış olması onların ruhunda bir boşluk bırakmıştır". Soli'nin iddiaların lehine yazdığı makale esasen soykırım ve yüzleşme kelimeleri üzerine temellenmektedir.

Tablo 11: Soli Özel'in *Yas Tutabilmek* başlıklı yazısında tespit edilen metaforlar.

Kaynak alan	Alt alanlar	Dilsel örnek
Duygu-His	Tat	Devletlerin resmi kurumlarının tarihteki çok acı bir olayla ilgili yargıda bulunmalarını kabul edilemez buluyorum.
Araç	Kişisel eşya	(1915 olayları) her devletin heybesinde böyle irili ufaklı katliam, toplu tecavüz, mala mülke el koymalar vardır.
Araç	Yol/koşul	(1915 olayları) Ulus-devlet olabilmenin ön koşuludur bu türden bir vahşet.
Siyaset	Politika	(1915 olayları) İttihat ve terakki siyaseti
Tarih Yazımı/ Hikâye	Politika	(1915 olayları) Nihayetinde, 1915'te yaşanan olay, Osmanlı Ermenilerinin binlerce yıl yaşadıkları topraklarından izleri kalmayacak şekilde fiziksel, toplumsal ve kültürel olarak silinmeleridir.
Araç	Proje, tasarı	(1915 olayları) Talat Paşa'nın imparatorluk yıkarken devleti kurmak projesi, Anadolu'nun gayrimüslimlerden arındırılmasını gerektiriyordu.

Köşe yazarları dışında kalan ana haberlerde *'Gauç'da soykırım dedi'*, *TBMM 24. Dönem son toplantısını 23 Nisan için yaptı, Putin'den Beklemiyor-*

⁴⁹ Soli Özel, "Yas Tutabilmek", *Haber Türk*, 24 Nisan 2015, 21.

dum başlıklı metinler sayfa 17’de, *Sarkisyan: Erdoğan’ı Erivan’a Ortak Anmaya Davet Ettim, Büyük Düş Kırıklığı, Ermenistan’daki Törene 4 Lider Katılıyor* başlıklı metinler sayfa 18’de bulunmaktadır. Sayfa 19’da, sür manşet olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Ey Avrupa Birliği, biz askeri arşivlerimizi de açmaya hazırız” sözleri verilmektedir. Davutoğlu barış için konuştu: Nefret dilini terk edelim, Genelkurmay arşivlerinden 1915 olaylarının bilinmeyenleri başlıkları bulunmaktadır.

Son olarak eklemek gerekir ki, ilgili gazetenin 24 Nisan 2016 ve 2017 nüshalarında Ermeni sorununa dair 2016 yılında Soli Özel’in köşesinde yayımlandığı makale dışında hiçbir haber bulunmamaktadır. Malum konuya değinen hiçbir metnin bulunmaması dikkat çekici olmaktadır. Her 24 Nisan’da Ermeni iddiaları ve Türk halkının geçmişteki olaylarla Avrupa’nın tezini kabul ederek yüzleşmesi gerektiğini yazan Özel’in 2017 senesinde basılı gazetede yazısı bulunmamakla birlikte çevrimiçi Haber Türk’te 23 Nisan’da ‘Devrim-karşı devrim: Fransa’da seçimler’ başlıklı bir yazısı olduğu 2018 senesinde ise gazete ile yollarını ayırdıkları gözlemlenmektedir. Sonraki senelerde gazetede, her sene hangi başkan ‘soykırım’ terimini kullanacak ya da kullandı temalı bir haber dahi olmaması da ayrıca dikkatleri çekmektedir.

3. Tartışma

Araştırmada 1915 yılında alınan tehcir kararıyla vuku bulan olayların ve günümüzde süregelen Ermeni iddialarının 100. Yıl münasebetiyle Türk basınında nasıl yer aldığı metinlerdeki metaforlar incelenerek çözümlenmiştir. Derlem, Posta, Hürriyet, Sözcü, Sabah ve Haber Türk gazetelerinden oluşmaktadır.

Bulguların 2015 senesinin durumunu özetlediğini unutmamak gerekmektedir. Bu seneden sonra Türkiye bir darbe girişimi olmuş, bu tehlikenin bertaraf edilmesi sonucunda kimi gazeteler kapatılmış ve çeşitli medya kurumları el değiştirmiştir. Mevcut çalışmanın konusu dâhilinde olmasa da 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarının da gazetelerine bakıldığında söylemlerde çok bariz biçimde bir değişiklik olduğunun da gözlemlendiği belirtilmelidir.

Yapılan incelemeler sonucunda elde edilen bulgular göstermektedir ki Türk basınında Ermeni iddiaları ilgili üç farklı temel bakış açısı ve söylem vardır. İncelenen beş gazetede toplam 14 yazar Ermeni iddialarını köşesine taşımıştır. 14 yazardan beş tanesi Ermeni iddialarını reddetmektedir. Bu beş yazardan üçü Sözcü Gazetesinde yazmaktadır. Bu noktada Sözcü gazetesi ve Sabah gazetesi arasında tam bir karşıtlık olduğu belirlenmektedir. Sözcü Gazetesi, hem yazarları hem de haber metinleriyle topyekûn iddiaları reddederken Sabah Gazetesi hem yazarları hem de haber metinleriyle topyekûn iddiaları kabul etmekte ve Türkiye’ye yüzleşme çağrısı yapmaktadır. Hatta yazarlarından biri Türkiye’nin yüzleşmesinden ziyade, dış ülkelerin ‘soykırımı’ tanımalarına rağmen pasif kalmalarını çok sert bir dille eleştirmiştir. Yazar sayısına oranla Sabah gazetesinden rekor katılımla beş yazarın bu konuyu işlemesi çok dikkat çekicidir. Sözcü gazetesinin yazarlarının konuyu işleyip

diğer gazetelere nazaran daha fazla bir katılımcıyla konuyu işlemeleri ve reddetmeleri yine aynı biçimde dikkat çekici olmaktadır. Sözcü gazetesi, bu iddiaların yalan olduğunu, bunu iddia edenlerin ya da özür dileyenlerin Türk düşmanı olduklarını, Türklükle sorunları olduklarını söyleyerek eleştirilerini sıralamıştır. İncelenen gazeteler arasında yazarları arasında tek bir fire vermeden, bir yayın politikası hâlinde homojen şekilde görüş bildiren başka bir gazete bulunmamaktadır. Özetle iddiaları tamamen kabul eden söylem ile tamamen reddeden söylem türü bu gazetelerde gözlemlenmektedir. Reddeden bakış açısı, yani olumsuz bakış açısı kendi içinde daha fazla bölünmemektedir. Kabul edenleri, olumlu görüş sergileyenleri daha küçük gruplara bölmek mümkündür. Olumlu bakanlar, kendi içinde iki gruba ayrılmaktadırlar. Birincisi Türkiye'nin tek suçlu olduğunu savunup, uluslararası arenada ceza alması gerektiğini, dışlanmasının sebebinin inkâr olduğunu, Ermeni halkı bu konudan bahsettiğinde Türk halkının kendi acılarını dile getirmemesi gerektiğini savunan ve yüzleşme çağrısı yapanlardır. Bu grup yabancı devletlerin araya girmesini de olumlu karşılamaktadır. İkinci grup, Ermeni iddialarını kabul edip, bunun bir 'ortak acı' olduğunu savunanlardır. 'Ortak acı' söylemini kullananlar, tartışmanın uluslararası bir mesele olmamasını, üçüncü devletlerin aradan çekilmesini isteyen, Türklerin ve Ermenilerin bu meseleyi kendilerinin iletişimle çözebileceğini savunan topluluktur. Burada dikkat çeken bir husus, yüzleşme çağrısı yapan birtakım yazarların 1915 olaylarının Osmanlı'nın suçu olduğu, Türkiye Cumhuriyetinde bunu kabul etmenin hiçbir sakıncası olmadığı gibi bir söylemle okurlara aktarılmasıdır. Burada iddiaların kabul edilmesinin cumhuriyet, devrim, ulus gibi kavramlarla normalleştirilmesi en çarpıcı söylem yapısı olarak kayıt edilmiştir.

Toplam 33 metaforik dilsel örnek tespit edilmiştir. Metinlerde 1915 olaylarının, beş dilsel örnek ile en fazla ARAÇ olarak kavramsallaştırıldığı belirlenmektedir. Farklı yazarlar ve Almanya Cumhurbaşkanı Joachim Gauck'un 1915 olaylarının, dönemin ruhunu da hesaba katarak, o vakit tüm dünyada baş gösteren bir uluslaşma eğilimiyle ortaya çıkan olaylar olduğunu vurgulamak için kullandıkları ve normalleştirdikleri gözlemlenmektedir. Bunun sebebi, olayların bu biçimde normalleştirilmesi, bu tür olayların yeni bir devlet kurarken her yerde olabileceği fikrini okurlara kazandırdıktan sonra iddiaların halk tarafından kabul edilebilirliğini de kolaylaştırmaktır. Bu söylemde, sözde 'soykırım' Türklerin etnik olarak homojen bir ulus yaratmasında kullanılan bir araçtır ve neredeyse gereklidir. Dolayısıyla okura aktarılmak istenen hissiyat günümüz Türklerinin bu durumu böylece kabul etmeleri, 'olmuş bir kere' deyip geçmeleridir. Sözde 'soykırım' ise en fazla CANLI BİR VARLIK olarak kavramsallaştırılmıştır. Araştırmada belirli düğüm sözcükler kullanılamamasının sebebi de bu kelimedir. *Acı, olay, meşhum sözcük, malum sıkıntı, tarihi gerçek* gibi kelimelerle gönderimde bulunan 'soykırım' kelimesini düğüm sözcük halinde belirlemek imkânsızdır. Burada sadece insan ve bitki alt alanları kullanılmaktadır. Kökleri Anadolu'da, tanınması, yüzleşilmesi gerek bir varlık olarak kavramsallaştırılan iddia bu kaynak alanda tüm somut varlığıyla bir yerde durum bekleyen,

reddiyeci Türkleri bekleyen bir varlık yapısındadır. *Tarih, acı, utanç, keder* gibi kelimelerle iç içe geçmiş kullanımları mevcuttur. En sık kullanılan bir diğer kavramsal alan, birbiriyle eş değer olduğu anlaşılan AYDINLIK-KARANLIK/YUKARI-AŞAĞI metaforlarıdır. Beş dilsel örnek ile öne çıkan bu alanlarda iddiaları kabul etmemek karanlık, hapisane, bataklık olarak kavramsallaştırılmıştır. Karşıt olarak söylem yapısında, *ferahlama, tazelenme, aydınlanma, hafifleme* gibi alanlar yüzleşme ile gerçekleşecek durumlar olarak kodlanmaktadır.

Posta, Hürriyet, Sözcü, Sabah ve Haber Türk gazeteleri Ermeni iddialarına manşette yer vermemiş, sadece ilk sayfada yer vermişlerdir. 2015 yılında Çanakkale Savaşları'nın 100. yılı için düzenlenen anma töreninin, Ermeni Soykırımını anma günü olan 24 Nisan tarihinde organize edilmesi, hem siyasi düzeyde hem de medyanın dilinde iki olay arasında karşıtılık kurularak yansıtılmasına sebep olmuştur. Ermeni iddialarının gerçek olduğunu okurlara yansıtan yazılarda duygusal, geçmişle hesaplaşma ve sosyal sorumluluk temalarının kullanıldığı gözlemlenmektedir. Gazetelerde 24 Nisan'ın isimlendirilmesi "sözde soykırım, 1915 olayları, tehcir, sürgün, göç, zorunlu göç, utanç, utanç günü, kâbus, katliam, kıyım, toplu kıyım, vahşet, Ermeni (meselesi, olayları, sorunu, iddiaları, yalanı), felaket, büyük felaket" şeklinde yapılmaktadır. Gazetelerde 1915 olaylarının faileri Osmanlı ve İttihatçılar olarak gösterilmektedir.

Sonuç

Araştırmada, 2015 yılında Türkiye'de yayımlanan ulusal gazetelerde 1915 olayları ve Ermeni iddialarına ilişkin kullanılan söylem ve metaforlar karşılaştırmalı incelenmiştir. Bu bağlamda Ermeni iddiaları ve tehcir etrafında gelişen olayların metaforik olarak nasıl kavramsallaştırıldığı ve bu kavram etrafında şekillenen söylemlerin ulusal basında kullanımları araştırılmıştır. Derlem olarak kullanılan, 2015 yılının 24 Nisan tarihinde yayımlanan Posta, Hürriyet, Sözcü ve Haber Türk gazetelerinin köşe yazılarında tespit edilen metaforlar, tarihi, sosyal ve politik bir olgu olarak tehciere dair kavramların Türkçede nasıl kavramsallaştığına ve bu kavramın içeriğinin farklı yönlerine dair bilgi vermektedir.

Araştırmada, 1915 olaylarının ARAÇ olarak kavramsallaştırıldığı belirlenmektedir. 20. yüzyılda ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla ortaya çıkan, genel bir duruma işaret eden ARAÇ kavramsallaştırması, 1915 olaylarını önce tarihi bağlamında normalleştirmekte, günümüzde de olayların Ermeni iddialarında söylenildiği gibi gerçekleştiğini kabul etmede ikna edici, kabullenmeyi kolaylaştırıcı bir algı yaratmaktadır. Sözde 'soykırım' ise en fazla CANLI BİR VARLIK olarak kavramsallaştırılmıştır. Kökleri Anadolu'da, tanınması, yüzleşmesi gereken bir varlık olarak kavramsallaştırılan iddia bu kaynak alanda tüm somut varlığıyla bir yerde durum bekleyen, reddiyeci Türkleri bekleyen bir varlık yapısındadır.

1915 olayları ve günümüzde var olan Ermeni iddiaları kavramına ilişkin daha genel sonuçlara varmak için bu çalışmanın devamı olarak derleme önceki ve sonraki yıllarda yayımlanan metinler eklenerek daha fazla metaforik kavram alanların tespit edilmesi ve kavramsal eşleşmelerin incelenmesi planlanmaktadır.

Kaynakça

- Aköz, Emre. "1915'te Almanya." *Sabah*. 24 Nisan 2015.
- Aksan, Doğan. *Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi, 2006.
- Aktaran, Mehmet. "100 Yıllık Acıyı Notalarla Anlattılar". *Hürriyet*. 24 Nisan 2015.
- Akyol, Taha. "Sarkisyan'ın Vicdanı." *Hürriyet*. 24 Nisan 2015.
- Aydın, Mehmet. *Dilbilim El Kitabı: Temel Kavram ve Konular*. İstanbul: 3F Yayınları, 2007.
- Barlas, Mehmet. "Bayramlar Gerçekleri Unutturamaz ki." *Sabah*. 24 Nisan 2015.
- Charteris-Black, Jonathan. *Corpus approaches to critical metaphor analysis*. UK-Houndmills: Palgrave Macmillan, 2004.
- Chomsky, Noam. *Medya Gerçeği*. İstanbul: Tüm Zamanlar Yayıncılık, 1999.
- Çölaşan, Emin. "Çanakkale... 100. Yıl." *Sözcü*. 24 Nisan 2015.
- Erol, Aslan Hülya. *Eski Türkçeden Eski Anadolu Türkçesine Anlam Değişmeleri*. Ankara: TDK, 2008.
- Fairclough, Norman, Ruth Wodak. "Critical Discourse Analysis". *Discourse As Social Interaction*. ed. N. Fairclough London: Sage, 1997.
- Flusberg, Stephen J, Teenie Matlock, Paul H. Thibodeau. "War Metaphors in Public Discourse." *In Metaphor and Symbol* 33, No. 1 (2018): 1-18.
- Foucault, Michel. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972-1977*. Edt. Colin Gordon New York: Pantheon Books, 1980.
- Grady, Joseph E. "Foundations of Meaning: Primary Metaphors and Primary scenes". Ph.D. dissertation, University of California at Berkeley. 1997a.
- Grady, Joseph E. "Theories Are Buildings Revisited", *Cognitive Linguistics* 8 (1997b): 267-90.
- Guiraud, Pierre. *Anlambilim*, çeviren Berke Vardar. İstanbul: Multilingual Yayınları, 1975.
- Günay, V. Doğan. *Dil ve İletişim*. İstanbul: Multilingual, 2004.
- Hakan, Ahmet. "Şu Müsamereye Son Verin." *Hürriyet*, 24 Nisan 2015.
- Harris, Zellig S. *Structural Linguistics*. Chicago: University Press, 1951.
- Hodges, Adam. "The politics of recontextualization: discursive competition over claims of Iranian involvement in Iraq", *Discourse & Society* 19, no. 4 (2008): 483-505.
- Işık, Candaş Tolga. "Sıfır Dost", *Posta*, 24 Nisan 2015.
- İmer, Kamile, Ahmet Kocaman, Sumru Özsoy. *Dilbilim Sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2011.
- Kahraman, Hasan Bülent. "Soykırım...". *Sabah*. 24 Nisan 2015.
- Kaplan, Hilal. "Hrant Dink ve Hasan Cemal". *Sabah*. 24 Nisan 2015.
- Karaca, Nihal Bengisu. "Uçuş Serbest Yeter ki 'Beyazlar' Alkışlasın." *HaberTürk*. 24 Nisan 2015.
- Kilcan, Bahadır. *Metafor ve Eğitimde Metaforik Çalışmalar İçin Bir Uygulama Rehberi*. İstanbul: Pegem Akademi, 2017.
- Koru, Fehmi. "100. Yıl Böyle Geçmeyebilirdi." *Haber Türk*. 24 Nisan 2015.

- Kövecses, Zoltán. *Extended Conceptual Metaphor Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 2020.
- Kövecses, Zoltan. *Metaphor: A Practical Introduction* (2nd Edt). New York: Oxford University Press, 2010.
- Kövecses, Zoltan. "The scope of metaphor". In *Metaphor and Metonymy at the Crossroads*, 79-92. Berlin: Walter de Gruyter, 2000.
- Lakoff, George. Mark Johnson. *Metaforlar Hayat, Anlam ve Dil*. çev. Gökhan Yavuz Demir. İstanbul: Paradigma Yayınları, 2005.
- Lakoff, George. Mark Johnson. *Metaphors We Live By*. Chicago: University Of Chicago Press, 1980.
- Lakoff, George. "The Invariance Hypothesis: Is Abstract Reason Based on Image-Schemas?" *Cognitive Linguistics* 1, 1 (1990): 39-74. <https://doi.org/10.1515/cogl.1990.1.1.39>.
- Ochs, Elinor. "Planned and Unplanned Discourse", in *Discourse and Syntax*, 51-78. London: Academic Press, 1979.
- Oğuz, Şeref. "Neden Ermeni Çözüm Süreci de Olmasın." *Sabah*. 24 Nisan 2015.
- Özel, Soli. "Yas Tutabilmek" *Haber Türk*. 24 Nisan 2015.
- Parker, Ian. "Discourse and Power". in *Texts of Identity*, ed. J. Shotter & K. J. Gergen, 56-69 London: Sage, 1989.
- Pragglejaz Group. "MIP: A method for identifying metaphorically used words in discourse." *Metaphor and symbol* 22, 1 (2007): 1-39.
- Şener, Nedim. "24 Nisan Onur ve Utanç Günü." *Posta*. 24 Nisan 2015.
- Talu, Umur, "Mazluma Düşen Zalim Olmamaktır." *Haber Türk*. 24 Nisan 2015.
- Torfin, Jacob. *Discourse theory: Achievements, arguments, and challenges*. In *Discourse theory in European politics*, ed. David Howarth and Jacob Torfin. 1-32. London: Palgrave Macmillan, 2005.
- Turan, Rahmi. "'Soykırım' Yerine 'Büyük Felaket'." *Sözcü*. 24 Nisan 2015.
- Van dijk, Teun. "Söylem ve İdeoloji Çok Alanlı Bir Yaklaşım", içinde *Söylem ve İdeoloji*. Haz. Barış Çoban ve Zeynep Özarslan. İstanbul: Su Yayınları, 2003.
- Van dijk, Teun. *Discourse and Power*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008.
- Vardar, Berke. *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları, 2007.
- Wooffitt, Robin. *Conversation Analysis and Discourse Analysis: A Comparative and Critical Introduction*. London: Sage Publications, 2005.
- Yalçın, Soner. "Hay Dat". *Sözcü*. 24 Nisan 2015.

Extended Abstract

The Turkish Press On The 100th Anniversary Of The 1915 Events: A Metaphor Analysis Study

In this research, five main national newspapers of Türkiye, which are Posta, Hürriyet, Sözcü and HaberTürk, printed and published on April 24th 2015, are studied comparatively in order to analyze the discourse and to identify the conceptual metaphors used regarding the Armenian allegations and 1915 events. In this context, how the Armenian claims and the events surrounding the deportation are conceptualized metaphorically and the use of the discourses shaped around this concept in the national press have been investigated. Conceptualizations of 1915 events are determined from the perspective of cognitive linguistics and within the framework of Conceptual Metaphor Theory (CMT). The method used to identify metaphors in the corpus examined is Metaphor Identification Process (MIP) which was put forward by PraggleJaz Group.

During the identification process, the texts in which the keywords of so-called Armenian allegations such as “1915”, “soykırım”, “Ermeni”, “tehcir”, “sorun”, “diaspora”, “mesele” were scrutinized and metaphorical linguistic expressions in the news texts were determined. By means of the identified metaphors, the source fields and sub-fields related to the usage of the mentioned keywords have been identified. In the process of interpreting and determining the metaphors, the relationship between the source and the target area was analyzed and scrutinized. In addition to the metaphor analysis, the construction of discourse in the selected news are also taken into account. The use of metaphors in the general news texts are not common, but obviously they are used in article columns by authors to influence the readers.

The results of the analyses conclude that there are three different basic perspectives and discourses regarding the Armenian allegations in the Turkish press. In the five newspapers studied, a total of 14 authors wrote about the Armenian claims to their article columns. Five of 14 authors reject the Armenian allegations completely. Three of those five authors write for Sözcü newspaper. At this point, it is determined that there is a complete opposition between Sözcü newspaper and Sabah newspaper. While Sözcü newspaper rejects the allegations with both its authors and news articles, Sabah newspaper accepts all the allegations with both its authors and news texts and repeatedly calls for a confrontation with the “past”. In fact, one of Sabah’s authors harshly criticized foreign countries for remaining passive despite their recognition of the ‘genocide’, rather than requesting a confrontation with Türkiye. It is strikingly interesting that five authors from Sabah newspaper, with a record participation deal with this subject. A type of discourse that completely accepts the claims and a type of discourse that completely rejects the allegations are observed in these newspapers. The rejecting views, that is, the negative point of view, cannot be sub-divided further more in itself. It is possible to group those who accept, those who show positive views, into sub-groups. The accepting-side authors can be divided into two groups within themselves. The first group of authors are those who claim that Turkish government is the only criminal and that it should be punished in the international arena. They also claim that the reason for its exclusion from Europe is denial, that the Turkish people should not express their pain and their own sufferings that the Armenians caused when the Armenian people talk about this issue, and call for confrontation. This group also welcomes the intervention of foreign states. The second group is those who accept the Armenian claims and argue that this is a “common pain”. Those who use the ‘common pain’ rhetoric are the community that wants the discussion not to be an international issue, that the third states get out of the way, and argues that Turks and Armenians can solve this issue themselves through communication. A remarkable point here is that few authors, who called for confrontation, conveyed to the readers that the 1915 events were the fault of the Ottoman Empire, and that there was no harm in accepting this as the Republic of Türkiye. Here, the normalization of the acceptance of the claims with concepts such as *cumhuriyet* (republic), *devrim* (revolution) and *ulus* (nation) has been recorded as the most striking discourse structure.

A total of 33 metaphorical examples were identified after a careful analysis. In the texts, it is determined that the events of 1915 are conceptualized as TOOL at most, with five linguistic examples. It is observed that different authors and German President Joachim Gauck used and normalized the 1915 events to emphasize that they were events that emerged with a nationalization trend that started all over the world during that era, taking into account the spirit of the period. The concept of TOOL, which emerged with the emergence of nation states in the 20th century and points to a general situation, first normalizes the 1915 events in their historical context, and today creates a persuasive and facilitating perception to accept that the events took place as stated in the Armenian claims. The so-called ‘genocide’ is at most conceptualized as a LIVING BEING. The claim, whose roots are in Anatolia, conceptualized as an entity that needs to be recognized and confronted, is in the structure of an entity that awaits the rejectionist Turks with all its tangible existence in this source area.